

ყირგიზეთის 2020 წლის რევოლუციის მიზეზები და შედეგები

ნინო ხარაბაძე

საერთაშორისო ურთიერთობების საბაკალავრო პროგრამა
სოციალურ და პოლიტიკურ მეცნიერებათა ფაკულტეტი
ივანე ჯავახიშვილის სახელობის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

ელფოსტა: nino.kharabadze001@sps.tsu.edu.ge

აბსტრაქტი

მსოფლიო პოლიტიკის აქცენტი დღევანდელობაში გადასულია უკრაინის ომზე, დასავლეთის ეკონომიკურ პრობლემებსა და სხვა გლობალურ თემებზე. სამუხაროდ სხვადასხვა მნიშვნელოვანი პრობლემა საზოგადოების ყურადღების მიღმა რჩება. საქართველოსთვის, როგორც ყოფილ პოსტსაბჭოთა ქვეყნისთვის მეტად საინტერესოა სხვა ყოფილ პოსტსაბჭოთა ქვეყნებში მიმდინარე პოლიტიკური მოვლენები. ნაშრომში ყურადღება არის გამახვილებული ყირგიზეთის 2020 წლის რევოლუციაზე, მის მსვლელობასა და შედეგებზე, ასევე, მიმოხილული იქნება წინარე პოლიტიკური ნიადაგი და რევოლუციები. ეს თემა საქართველოსთვის განსაკუთრებით აქტუალური და რელევანტურია, რადგან ორივეს გვაქვს წარსულში კავშირი რუსეთთან და საბჭოთა კავშირთან, ორივე კვლავ განვიცდით ამ სახელმწიფოს ზეგავლენას პოლიტიკაზე და არსებობს ბევრი მსგავსება. ამიტომ აუცილებელია ყირგიზეთში მიმდინარე მოვლენების შესწავლა-გაანალიზება პარალელების გასავლელად და მსგავსი შეცდომების თავიდან ასარიდებლად.

კვლევის მიზანია ყირგიზეთში არსებული არეულობის გამომწვევი მიზეზების სიღრმისეულად შესწავლა და გაანალიზება. ასევე, ერთ სტატიაში აისახოს სამივე რევოლუციის დანყების მიზეზები, მათი საერთო პატერნები და შედეგები. ნაშრომი ნათელ წარმოდგენას შექმნის ყირგიზეთში არსებულ პოლიტიკურ მდგომარეობაზე და მკითხველს საშუალებას მისცემს მარტივად გაერკვეს იმ რთულ სისტემაში, რომელიც დღეს ყირგიზეთშია ჩამოყალიბებული.

ნაშრომის საკვლევ კითხვას წარმოადგენს- რა მიზეზებმა გამოიწვია ყირგიზეთის 2020 წლის რევოლუცია და რა მსგავსებები არსებობს წინა რევოლუციების წამოწყების მიზეზებთან?

საკვანძო სიტყვები- ყირგიზეთი, რევოლუცია, რუსეთი, ტიტების რევოლუცია, საპარლამენტო არჩევნები, არჩევნები, მმართველი ელიტა.

კვლევის მეთოდოლოგია

კვლევისას უმეტესად გამოყენებულია თვისებრივი კვლევის მეთოდები. შესწავლილია სხვადასხვა სტატია, საინფორმაციო გამოშვება და ნაშრომი თემის გარშემო. უმეტესად გამოყენებულია ინგლისურენოვანი ლიტერატურა, ასევე, რუსული და ყირგიზული. რიგ შემთხვევაში აუცილებელი გახდა ყირგიზულ მედიასთან გაცნობა ზუსტი ინფორმაციის მოსაპოვებლად. სტატიის პირველ ნაწილში განხილულია 2020 წლამდე არსებული პოლიტიკური სიტუაცია, მეორე ნაწილში კი უშუალოდ 2020 წლის რევოლუციის დანყების მიზეზები, მისი მსვლელობა და შედეგები.

შესავალი

1991 წელს ყირგიზეთის საბჭოთა რესპუბლიკამ მოიპოვა დამოუკიდებლობა და ჩამოყალიბდა ყირგიზეთის რესპუბლიკა. დამოუკიდებლობის მოპოვების შემდეგ ყირგიზეთში საკმაოდ დაძაბული პოლიტიკური მდგომარეობაა, ღღემდე აქ სამი რევოლუცია მოხდა 2005 წელს ტიტების რევოლუცია, 2010 წლის რევოლუცია და 2020 წლის რევოლუცია (ძამუკაშვილი & გლურჯიძე, 2020).

2020 წლის 4 ოქტომბერს ყირგიზეთში ჩატარდა საპარლამენტო არჩევნები. მისი შედეგებით მოსახლეობა ძალიან უკმაყოფილო დარჩა და შესაბამისად დაიწყო მასშტაბური საპროტესტო აქციების მოწყობა. ამის მიზეზი გახდა, ის რომ 7%-იანი საარჩევრო ბარიერის გადალახვა თექვსმეტი პოლიტიკური პარტიიდან, მხოლოდ ოთხმა პარტიამ მოახერხა. მანდატების უმეტესობა ორ პარტიას შორის გადანაწილდა, რომელთაგანაც ერთ-ერთი პრეზიდენტი ჟენებეკოვის პარტია, „ერთობა“, ხოლო მეორე „ჩემი პარტია ყირგიზეთი“ იყო, რომლის რეალური მმართველიც მატრიამოვების ოჯახია, (ბიზნესმენების ოჯახი, რომლებსაც ჩინეთიდან ყირგიზეთში საქონელი შემოაქვთ).

შედეგად ხალხმა დაიწყო მასიური პროტესტი, მომიტინგეებმა აიღეს სამთავრობო შენობები და პატიმრობიდან გაათავისუფლეს ყოფილი პოლიტიკოსები. საპასუხოდ ჩატარებული არჩევნების შედეგები ანულირდა, ასევე, იმდროინდელი პრეზიდენტი სოორონბაი ჟენებეკოვი თანამდებობიდან გადადგა (თვაური & ხუციშვილი, 2020). ქვეყნის პრემიერად აირჩიეს ყოფილი პარლამენტარი და დემონსტრანტების მიერ პატიმრობიდან განთავისუფლებული სადირ უაპაროვი, რომელიც ახლა ქვეყნის პრეზიდენტია (BBC News, 2021).

პოლიტიკური სიტუაცია 2020 წლის რევოლუციამდე

იმისათვის, რომ უკეთ გავიაზროთ ყირგიზეთში მიმდინარე პროცესები აუცილებელია ცოტა რამ მის პოლიტიკურ წარსულზე ვიცოდეთ. ამისათვის აუცილებელია, ვიცოდეთ წინა ორი რევოლუციის წამოწყების მიზეზები, რომლებიც ძალიან ჰგავს თანამედროვე სიტუაციას.

პირველ რიგში განვიხილოთ 2005 წლის ე.წ „ტიტების რევოლუცია“. ეს იყო მოსახლეობის პასუხი ქვეყანაში არსებულ პოლიტიკურ სიტუაციაზე. მმართველი ელიტა კორუმპირებული იყო, მხოლოდ ძალის და ფინანსების დაგროვებაზე იყო გადართული და მოსახლეობას მეორეხარისხოდ აყენებდა. ეს იყო პასუხი ყირგიზეთის პირველი პრეზიდენტის ასკარ აკაიევის 15 წლიან მმართველობაზე. 2005 წლის „ტიტების რევოლუცია“ საპარლამენტო არჩევნების შემდეგ დაიწყო,

რომელშიც წარმატებას მხოლოდ ოპოზიციასთან დაახლოებულმა პარტიებმა მიაღწიეს. პრეზიდენტის მცდელობები, რომ დაემოქმინებინა დემონსტრანტები, წარუმატებლად დასრულდა და აკაიევი იძულებული გახდა გაქცეულიყო ჯერ მეზობელ ყაზახეთში, შემდეგ – რუსეთში და ოფიციალურადაც გადამდგარიყო პოსტიდან (ძამუკაშვილი & გლურჯიძე, 2020).

მოვლენების შემდგომ დანიშნულ არჩევნებში გაიმარჯვა აკაიევის ოპონენტმა კურმანბეკ ბაკიევმა. მართალია, იგი მოსახლეობას ქვეყანაში სიტუაციის შეცვლას დაჰპირდა, მაგრამ, ცხადია, ეს დაპირებები მხოლოდ ცარიელ სიტყვებად დარჩა და მალევე ქვეყანაში პოლიტიკური მდგომარეობა წინა მთავრობისას დაემსგავსა. სიტუაცია განსაკუთრებით გამძაფრდა 2009-2010 წლებში, როდესაც ქვეყანა მასიურ ენერგო-ეკონომიკურ კრიზისს განიცდიდა. ამ პრობლემების მოსაგვარებლად ყრგიზეთის მთავრობამ მოლაპარაკებები აწარმოა ჩინეთთან და 342 მილიონ დოლარიანი კონტრაქტის გააფორმა (Marat, 2010). შესაბამისად 2010 წლის თებერვალში მთავრობამ მოსახლეობას შესთავაზა ენერგო ტარიფების გაზრდა, ბუნებრივი გაზის ხარჯების-400%-ით, ხოლო ელექტროენერჯის-170%-ით (Asman, 2010). ეს იყო ნაპერწკალი ისედაც გაღიზიანებული და გადაღლილი ყირგიზი მოსახლეობისათვის.

2010 წლის 6 აპრილს დაიწყო საპროტესტო აქციები, რომლებიც რევოლუციაში გადაიზარდა. 7 აპრილს ბაკიევმა გამოაცხადა საგანგებო მდგომარეობა. ქვეყანაში შექმნილი მძიმე მდგომარეობის გამო პრეზიდენტი ბაკიევი გადადგა და გაემართა ჯერ ყაზახეთში და შემდგომ – ბელარუსში (Golovnina, 2010).

ამ ყველაფერს დაემატა 2010 წლის 10-11 ივნისს ეთნიკური დაპირისპირება ქალაქ ოიშში, სამხრეთ ყირგიზეთში. კონფლიქტი მალევე გავრცელდა სხვა რეგიონებშიც. დაშავდა ათასზე მეტი ადამიანი, ხოლო 100000-მდე ადამიანი იძულებით გადაადგილდა. ეს დაპირისპირება მიმდინარეობდა ყაზახებსა და აქ მცხოვრებ ეთნიკურ უზბეკებს შორის (Nichol, 2010).

2010 წლის რევოლუციის შემდეგ ახალი მთავრობა შეეცადა შეექმნა მეტად დემოკრატიული გარემო სახელმწიფოში და „ცლუნებებისაგან“ თავი შორს დაეჭირა. მან აღმასრულებელი ხელისუფლების გავლენის შესამცირებლად მიიღო ახალი კონსტიტუცია, რათა ყველა ძირითად პოლიტიკურ პარტიას პარლამენტში ჰქონოდა წარმომადგენლობის თანაბარი შესაძლებლობა. ქვეყნის უმთავრეს პრობლემად კვლავ კორუფცია და ელიტების გადაჭარბებული უფლებამოსილება დარჩა. მიუხედავად ელიტებს შორის ძალთა გადანაწილების შენარჩუნების მცდელობებისა, აღმაზბეკ ათამბაიევმა, რომელიც სათავეში 2010 წლის რევოლუციის შემდეგ

მოვიდა, მაინც მოახერხა საკუთარი გავლენის გაზრდა. თუმცა მისი გეგმები ჩაიშალა და პრეზიდენტი საბოლოოდ პატიმრობაში აღმოჩნდა კორუფციისა და მკვლელობისათვის (Reuters, 2019).

2020 წლის რევოლუციის მიზეზები

2020 წლის რევოლუციის წამოწყებას რამდენიმე მთავარი მიზეზი ჰქონდა. ათამბავეის შემდეგ 2017 წლის 15 ოქტომბერს პრეზიდენტი ჟენბეკოვი გახდა, პრორუსული მიმართულების მომხრე. იგი მოსახლეობას დაჰპირდა, რომ არ გაიმეორებდა წინა მთავრობის შეცდომებს (Radio Free Europe, 2017). ამ ყველაფრის მიუხედავად ისიც არ აღმოჩნდა წინა ხელისუფლებებზე უკეთესი და მომსწრენი გავხდით ყირგიზეთის მესამე რევოლუციისა.

პირველ რიგში დაპირებების მიუხედავად ჟენბეკოვი არ ცდილობდა არსებული პოლიტიკური სიტუაციის გამოსწორებას. სახელმწიფოში კვლავ ყვაოდა კორუფცია, ხშირი იყო მოსყიდვები, დაშინება, შანტაჟი, მდიდარი ბიზნესმენების და კლანური მმართველობა. მოსახლეობამ დაკარგა იმედი და პოლიტიკური ფიგურების პატივისცემა.

აღსაღნიშნავია, რევოლუციამდე ერთი წლით ადრე ჩატარებული გამოძიება, რომელშიც ბრალი ედებოდა საბაჟოს უფროსის ყოფილ მოადგილეს, რაიმბეკ მატრიამოვს, 700 მილიონ დოლარზე მეტის მითვისებაში. გამოძიების მთავარი ინფორმატორი მოკლეს ინფორმაციის გამოქვეყნებამდე რამდენიმე დღით ადრე. გამოძიების პირველადი დეტალების გამოქვეყნებამ ქვეყანაში გამოიწვია ანტიკორუფციული საპროტესტო აქციები (Putz, Kyrgyzstan: A Year Since October 2020, 2021).

რევოლუციამდე ეკონომიკაც საკმაოდ ცუდ მდგომარეობაში იყო. იგი კვლავ დაუსველი იყო გარე შოკებისაგან, რადგან ყირგიზეთის ეკონომიკა დამოკიდებულია ფულად გზავნილებსა (მშპ-ს 27%) და ოქროს ექსპორტზე (მშპ-ს 9%). ასეთი სიტუაცია მას ძალიან მოწყვლადს ხდის ნებისმიერი ცვლილების მიმართ. ცხადია, 2020 წელს კოვიდ პანდემიის გამო არსებული ლოქდაუნი საკმაოდ დრამატულად აისახა მის ეკონომიკაზე. შემცირდა შიდაშეღრნობა და ბიზნეს შემოსავალი. რეალური მშპ 8,6 %-ით შემცირდა, თორმეტთვიანი ინფლაცია 9,7 პროცენტამდე გაიზარდა, შემცირდა იმპორტი, ექსპორტის შენარჩუნება მხოლოდ ოქროს ექსპორტით მოხერხდა (The World Bank, 2020). ცხადია, ასეთი, ეკონომიკური მდგომარეობა ხალხში ნელ-ნელა აღვიძებდა უკმაყოფილებას და ბრამს.

ამ ყველაფრის მიუხედავად რევოლუციის მაპროვოცირებელი მაინც 2020 წლის 4 ოქტომბერს ჩატარებული საპარლამენტო არჩევნები გახდა, სადაც პირველი სამი ადგილი პროსახელისუფლებო პარტიებმა, „ერთობამ“, „სამშობლო ყირგიზეთმა“ და „ჩემი პარტია ყირგიზეთმა“ დაიკავა. პარლამენტში არსებული 120 მანდატიდან მათ 107 დაიკავეს.

„სამშობლო ყირგიზეთი“ და „ერთობა“ ახალ პარტიებს წარმოადგენდა, მაგრამ აქედან ბევრი უყენბეკოვის მხარდამჭერი და მისი პარტიის ყოფილი წევრები იყვნენ, შესაბამისად ეს ხალხი უცხო არ იყო საზოგადოებისათვის (European Parliament, 2020). არ უნდა დავივინყოთ, რომ „ჩემი პარტია ყირგიზეთის“ უკან მატრიამოვების ოჯახი იდგა, რაც ზემოთ აღნიშნული პროტესტის შემდეგ ძალიან დიდ უკმაყოფილებასა და აგრესიას იწვევდა მოსახლეობაში. არჩევნების მსვლელობისას რამდენიმე პარტია ხმების მოსყიდვაშიც დაადანაშაულეს. ასევე, ურნალისტებმა აღნიშნეს, რომ მათ ავიწროებდნენ, თავს ესხმოდნენ და არჩევნების პროცესის გაშუქებაში ხელს უშლიდნენ (Furlong, 2020).

პროტესტის საფუძველს დაემატა განხეთქილება შედარებით მდიდარ „ჩრდილოეთსა“ და „სამხრეთს“ შორის. არჩევნების შედეგად პარლამენტის უმეტესი მანდატი სამხრეთელებმა, უყენბეკოვის მომხრეებმა, მოიპოვეს, რამაც დიდი აგრესია გამოიწვია ჩრდილოელებში. სწორედ ამიტომ პროტესტი არა მხოლოდ დედაქალაქში, არამედ, ჩრდილოეთის პროვინციებშიც: ტალასში, ნარინში და კარაკოლშიც (Helf, 2020) დაიწყო.

რევოლუციის მსვლელობა

პროტესტი დაიწყო 2020 წლის 5 ოქტომბერს. ხალხი აპროტესტებდა ჩატარებული არჩევნების ლეგიტიმურობასა და მის შედეგებს. თავისი მოსაზრების დასაცავად ქუჩაში გამოვიდა 5000-ზე მეტი ადამიანი. მმართველი პარტია პროტესტის შეჩერებას ცრემლსადენი გაზითა და წყლის ჭავლით შეეცადა, მაგრამ ეს ხალხი თავდაცვის მიზნით თავდასხმაზე გადავიდა პოლიციელების მიმართ, დაიწყეს ქვების სროლა და მათი დაშავება. ქუჩებში იარაღის გასროლის ხმაც ისმოდა (Reuters, 2020). მალევე პროტესტის მონაწილეებმა მოახერხეს ყირგიზეთის სახელისუფლებო აპარატის კონტროლირება და დაიკავეს სხვადასხვა სახელმწიფო შენობა და ციხიდან გაათავისუფლეს ყოფილი პრეზიდენტი ათამბაიევი (CNN, 2020).

პროტესტის დროს ასევე გაათავისუფლეს, საღირ უაპაროვი, რომელსაც 2013 წელს 11.5 წლიანი პატიმრობა მიუსაჯეს, საჯარო მოხელის ოქროს საბადოსთან დაკავშირებული საპროტესტო

მსვლელობიდან გატაცებისთვის. დღეს უაპაროვი ყირგიზეთის პრეზიდენტია. ყოფილი დამნაშავის ამ პოსტზე დანიშვნა ისევ არაფორმალურ გავლენიან ჯგუფებს უკავშირდება. იგი ასევე მხარს უჭერდა ყოფილ პრეზიდენტს კურმანბეკ ბაკიევს, რომელიც 2010 წლის რევოლუციის შემდეგ ჩამოაგდეს (ძამუკაშვილი & გლურჯიძე, 2020).

6 ოქტომბერს ყირგიზეთის ცენტრალურმა საარჩევნო კომისიამ საპარლამენტო არჩევნების შედეგები გააუქმა, ხელახალი არჩევნები 1 თვეში დაინიშნა. აღსაღნიშნავია ისიც, რომ 15 ოქტომბერს პრეზიდენტი ყვენბეკოვი გადადგა და პრეზიდენტის მოვალეობის შემსრულებელი სადირ უაპაროვი გახდა (ჩოხელი, 2020).

რევოლუციის შედეგები

2020 წლის 22 ოქტომბერს უმაღლესი საბჭოს კენჭისყრის მიხედვით საპარლამენტო არჩევნების ჩატარების თარიღად 2021 წლის 1 ივნისი გამოცხადდა.

ეს თარიღი 2021 წლის იანვარში შეიცვალა, როდესაც საპრეზიდენტო და საპარლამენტო სისტემის რეფერენდუმის არჩევნები ჩატარდა და სადირ უაპაროვი უმრავლესობის ხმით გახდა პრეზიდენტი. მისი მოსაზრებით, კონსტიტუციური რეფერენდუმის ჩატარება საჭირო იყო ქვეყანაში საპრეზიდენტო სისტემის დასაბრუნებლად (BBC News, 2021).

უაპაროვმა კაბინეტის დამტკიცების შემდეგ განაცხადა, რომ საპარლამენტო არჩევნები ივნისის ნაცვლად, 2021 წლის შემოდგომაზე ჩატარდებოდა. ცხადია, ამ პოლიტიკურმა ცვლილებებმა ყირგიზეთის დემოკრატიული რეიტინგი დაწია, რადგან აქტივისტებისა და აკადემიკოსების მიერ გამოთქმული კრიტიკა ავტორიტეტების მიმართ ქვეყნის ღალატად მიიჩნის, ბევრი მათგანი დაიჭირეს, დააპატიმრეს ან გადმოიბირეს (Putz, Kyrgyzstan Tumbles in Freedom of the World Ranking, 2021).

კონსტიტუციის ახალი ვერსია 2021 წლის თებერვალში გამოიცა, რის საფუძველზეც აპრილში ჩატარდა ახალი რეფერენდუმი და ხმათა უმრავლესობით დამტკიცდა კიდევ. მისი ძალაში შესვლის შემდეგ უმაღლეს საბჭოში მანდატების რაოდენობა 120-დან 90-მდე შემცირდა. პრეზიდენტს გაეზარდა უფლებამოსილება და მასთან ერთად მეტი უფლებები მიენიჭათ მოსამართლეებსა და სამართალდამცავი უწყების ხელმძღვანელებს (Eurasianet, 2021). საერთაშორისო საზოგადოების მოსაზრებით სისხლის სამართლის კოდექსში შეტანილი ცვლილებები კითხვის ნიშნში ქვეშ აყენებს ყირგიზეთში სიტყვის თავისუფლებას და სხვა დემოკრატიულ უფლებებს (Human Rights Watch, 2021).

დღეს საბჭოში 90 მანდატია, რომლიდანაც 54 პროპორციული წესით (პოლიტიკური პარტიების კანდიდატურის სიები), ხოლო დანარჩენი 36 მაჟორიტარული პრინციპით (დამოუკიდებელი კანდიდატები) ირჩევა. დანის საარჩევნო ბარიერიც, მანდატების მოსაპოვებლად პარტიებმა უნდა გადალახონ 5%-იანი საარჩევნო ბარიერი და აუცილებელია მინიმუმ მოსახლეობის ხმების რაოდენობის 0.7%-ის მიღება შვიდივე რეგიონში. არც ერთ პარტიას არ აქვს უფლება დაიკავოს 65 მანდატზე მეტი (Radio Liberty, 2021).

ვადამდელი არჩევნების შედეგები

ზემოთ აღნიშნული ვადამდელი საპარლამენტო არჩევნები 2021 წლის 28 ნოემბერს ჩატარდა. არჩევნებში მონაწილეობას ჯამში 21 პარტია იღებდა. აღსანიშნავია, რომ ამ არჩევნებზე მოსახლეობის ძალიან დაბალი აქტივობა დაფიქსირდა. მოსახლეობის მხოლოდ 32,2% გამოცხადდა, რაც რეკორდულად დაბალი მაჩვენებელია, 2020 წლის არჩევნებზე აქტივობა 58,89%-ს შეადგენდა.

ხმების უმრავლესობა სამ პროსახელისუფლებო პარტიას შორის გადანაწილდა: ატა-ჟურტ ყირგიზეთი (სამშობლო ყირგიზეთი) (16,6%-15 მანდატი), იშენიმი (რწმენა)(13,3%-12 მანდატი), ინტიმეკი (ჰარმონია)(10,59%-9 მანდატი). მეექვსე და ბოლო პარტია, რომელმაც მოახერხა პარლამენტში შესვლა, ასევე, ხელისუფლების მომხრე პარტიაა- იმან ნურუ (რწმენის სხივი), იგი რელიგიური პარტიაა, მან მოიპოვა ხმების 5,2%-5 მანდატი. ამ შედეგების თანამხად სადირ ჟაპაროვს პარლამენტის სრული მხარდაჭერა ექნება (Pannier, 2021). რაც შეეხება დანარჩენ პარტიებს პარლამენტში 7 მანდატით წარმოდგენილი იქნება „ალიანსი“, 6 მანდატით „ბუთუნ ყირგიზეთი“ (RFE/RL, 2021).

არჩევნების შედეგების გამოცხადებისას რიგი გაურკვევლობები შეიქმნა. 8 საათზე, როდესაც ხმის მიცემა შეწყდა, შედეგები ყირგიზეთს მრავალპარტიულ პარლამენტს ჰპირდებოდა. ბიშკეკის “El Umutu”-ს შტაბ-ბინაში ახალგაზრდული პარტიის წევრები ერთმანეთს ულოცავდნენ გამარჯვებასა და პარლამენტში ხმათა 8% -ით შესვლას. ასევე, ზეიმობდა ატა მეკენი (ყირგიზეთის საკმაოდ ძლიერი ოპოზიციური პარტია, მის ლიდერს ტეკებაევს საკმაოდ ბევრი მხარდამჭერი ყავს) და სოციალ დემოკრატებიც. თუმცა, ცოტა ხანში აღმოჩნდა, რომ ყველა პარტიის მიერ პროცენტულად მიღებული ხმების ჯამი 150% იყო. დაახლოებით, 9 საათზე ცენტრალური საარჩევნო კომისიის ვებგვერდზე გამოიკვეთა ხარვეზები. თავდაპირველად საარჩევნო შედეგები საერთოდ გაქრა, რამდენიმე წუთში კი ისევ გამოჩნდა, მაგრამ სრულიად სხვა ციფრებში. ამ შედეგების მიხედვით 5%-

იანი საარჩევნო ბარიერის გადალახვა ვერ მოახერხა ატა მეკენმა, აზატიკმა(თავისუფლება), სოციალ დემოკრატებმა და ულუტარ ბირიმდიგმა (ერთი ერი) (Imanaliyeva & Leonard, 2021).

მსგავსი შემთხვევა ოპოზიციისა და მოსახლეობის თვალში მრავალ ეჭვს აჩენს, ცხადია უკმაყოფილონი არიან ასეთი ხელისუფლების მომხრე პარლამენტის დაკომპლექტებით და ატა მეკენის ლიდერი, ტეკებაევი მოითხოვს ამ არჩევნების ანულირებას და თავიდან ჩატარებას, რადგან მიიჩნევს, რომ ხმები გაყალბებულია და ხელოვნურად გაზრდილი (Putz, Mob Accosts Kyrgyz Opposition Politician Tekebayev, 2021). მისი თქმით თავად ჩაატარა გამოკითხვა, რომლის მიხედვითაც მოსახლეობის 8-10% ხმას უჭერდა, მაგრამ არჩევნებზე მხოლოდ 3,42% მოიპოვა. ასევე, ცენტრალური საარჩევნო კომისიის საიტის ხელახლა ჩატვირთვამდე მათ 71,000 ხმა ჰქონდათ, განახლების შემდეგ კი 41,000, იგი მიიჩნევს, რომ ეს ხმები მოჰპარეს. იგივე დაემართა ულუტარ ბირიმდიგის (ერთი ერი) პარტიას (Pannier, 2021).

ამასთანავე არჩევნების დღეს იყო ვარაუდი, რომ პოლიტიკოსები ხალხის მოსყიდვას ცდილობდნენ, უხდიდნენ მათ ფულს და მიკრო ავტობუსებით ჩამოჰყავდათ საარჩევნო ლოკაციებზე. დაფიქსირდა, რომ ზოგი ამომრჩეველი თავის შევსებულ ბიულეტენს ფოტოს უღებდა, თავისი არჩევნის დასამტკიცებლად (Pannier, 2021).

დასკვნა

საბოლოო ჯამში შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ ყირგიზეთის შიდაპოლიტიკა ძალიან კომპლექსური ფენომენია. ესაა ქვეყანა, რომელმაც 30 წლის მანძილზე სამი რევოლუცია გადაიტანა და ჯერ კიდევ ვერ მიაღწია სასურველს. კორუფცია, ავტორიტარიზმი, მოსყიდვა, ეკონომიკური და ენერგო პრობლემები კვლავ დგას დღისწესრიგში.

ცხადად იკვეთება მსგავსებები რევოლუციების წამოწყების მიზეზებში, როგორც 2005 წელს, ახლაც რევოლუციის მაპროვოცირებელი საპარლამენტო არჩევნები გახდა. სახელმწიფოს მთავარი პრობლემა უცვლელი პოლიტიკური ელიტაა, ცხადია უამრავი ახალი პოლიტიკური პარტია ჩამოყალიბდა და შეიქმნა, მაგრამ პოლიტიკური ლიდერები იგივე ადამიანები არიან, მათი იდეოლოგია, პრიორიტეტები და მიზნები უცვლელია, შესაბამისად უცვლელი რჩება სახელმწიფოს შიდა მდგომარეობაც. იმავე პრობლემას ვაწყდებით საქართველოშიც, პოლიტიკური ელიტის უცვლელობა.

ასევე, დიდ პრობლემას წარმოადგენს მოსახლეობის შიში და უიმედობა. ხალხს დაკარგული აქვს სახელმწიფოს იმედი, 32%-იანი აქტიურობაც სწორედ ამაზე მიუთითებს. ეს ნათლად გამოხატავს

ხალხის ფსიქოლოგიურ მდგომარეობას, რომ თავად სახელმწიფოს არ ენდობიან. სამი რევოლუციის შედეგად მათ რეალური წინ სვლა ვერ დაინახეს, კვლავ გაუსაძლის პირობებში ცხოვრობენ (მშპ ერთ სულ მოსახლეზე 1173\$), მოსახლეობის 25.3% გაჭირვების ზღვარს ქვემოთ ცხოვრობს (Poverty Data: Kyrgyz Republic, 2020). პოლიტიკური სიტუაციის გამო მოსახლეობა გადაღლილია და იმედგაცრუებული, ყოველი რევოლუცია უშედეგოდ სრულდება, შესაბამისად ბრძოლის სურვილი ქრება და მოსახლეობა ეგუება არსებულ სიტუაციას.

სიტყვის თავისუფლება კვლავ შეზღუდულია. კვლავ გრძელდება ურნალისტების შევიწროება სამართალდამცავი ორგანოების მიერ და ზოგიერთ შემთხვევაში კრიტიკული გაშუქებისთვის სისხლის სამართლის სანქციებითაც ემუქრებიან. პოლიციამ მინიმუმ ოთხი ურნალისტი დააკავა, რომლებიც აპრილის საკონსტიტუციო რეფერენდუმს ოშსა და ბიშკეკში აშუქებდნენ. ასევე, 23 აგვისტოს ხელი მოეწერა ბუნდოვან და ზედმეტად ფართო კანონპროექტს „ცრუ ინფორმაციისგან“ დაცვის შესახებ, რომელიც უფლებას აძლევს ხელისუფლებას, სასამართლო ზედამხედველობის გარეშე, მოსახლეობის ავტორს ინტერნეტ პლატფორმებიდან ამოიღონ ინფორმაცია, რომელიც არასასურველად ჩაითვლება (Human Rights Watch, 2021).

დაუცველია ქალთა უფლებებიც, იმის მიუხედავად, რომ კანონში წერია ოჯახურ ძალადობასთან და მსგავს საკითხებთან დაკავშირებით, მაგრამ მათი აღსრულება არც ისე წარმატებით მიმდინარეობს. პოლიციისა და სასამართლოს მიმართ უნდობლობის გამო მსგავსი შემთხვევების უმეტესობა შეუტყობინებელი რჩება.

შესაბამისად ნათელია, რომ ქვეყანაში არც ეკონომიკური წინსვლა შეინიშნება და არც საზოგადოების დაცვის მხრივ იცვლება რამე. იმის მიუხედავად, რომ რევოლუციის შედეგად შეიცვალა პრეზიდენტი, დაინიშნა საარჩევნო ზღვარმა, ამ რევოლუციის შედეგებზე საუბარი ჯერ კიდევ ადრეა, რადგან ყველაფერი ჯერ კიდევ წინაა, ვნახოთ სადირ უაპაროვი უკეთესობისაკენ შეცვლის ქვეყანას, თუ კიდევ ერთი რევოლუციისკენ უბიძგებს მას.

ბიბლიოგრაფია

- ჩოხელი, ქ. (2020, ოქტომბერი 15). *ყირგიზეთის პრეზიდენტი სორონბაი ჟეენბეკოვი გადადგა*. Retrieved დეკემბერი 17, 2021, from <https://1tv.ge/news/yirgizetis-prezidenti-sooronbai-djeenbekovi-gadadga/>
- თვაური, თ., & ხუციშვილი, ქ. (2020, ოქტომბერი 14). *მესამე რევოლუცია თუ კლანური დაპირისპირება? - რა ხდება ყირგიზეთში*. Retrieved დეკემბერი 15, 2021, from <https://tabula.ge/ge/news/654912-mesame-revolutsia-tu-klanuri-dapirispireba-ra>
- ПРЕЗИДЕНТ КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ. (2020, ოქტომბერი 15). *Президент Сооронбай Жээнбеков: Для меня мир в Кыргызстане, целостность страны, единство нашего народа и спокойствие в обществе превыше всего. Нет ничего дороже для меня жизни каждого моего соотечественника*. Retrieved დეკემბერი 15, 2021, from http://www.president.kg/ru/sobytiya/18036_prezident_sooronbay_gheenbekov_dlya_menya_mir_vkirgizstane_celostnost_strani_edinstvo_nashego_naroda_ispokoystvie_vobshestve_previshe_vsego__net_nichego_doroghe_dlya_menya_ghizni_kaghdogo_moego_sootechestvennika
- ძამუკაშვილი, ს., & გლურჯიძე, ე. (2020, ოქტომბერი 30). *ყირგიზეთი პოლიტიკურ მორევში: როცა ორი რევოლუცია არ არის „საკმარისი“*. Retrieved დეკემბერი 15, 2021, from რონდელის ფონდი: <https://www.gfsis.org/ge/blog/view/1111>
- Asman, L. (2010, თებერვალი 8). *Kyrgyzstan: Utility Price Hike Squeezes Citizens*. Retrieved დეკემბერი 15, 2021, from Eurasianet: <https://eurasianet.org/kyrgyzstan-utility-price-hike-squeezes-citizens>
- BBC News. (2021, იანვარი 11). *Kyrgyzstan election: Sadyr Japarov wins presidency with landslide*. Retrieved დეკემბერი 15, 2021, from <https://www.bbc.com/news/world-asia-55613552>
- CNN. (2020, ოქტომბერი 6). *Opposition in Kyrgyzstan claims power after storming government buildings*. Retrieved დეკემბერი 17, 2021, from <https://edition.cnn.com/2020/10/06/asia/post-election-protests-kyrgyzstan-hnk-intl/index.html>
- Eurasianet. (2021, მაისი 5). *Kyrgyzstan: President signs new constitution into law*. Retrieved დეკემბერი 17, 2021, from <https://eurasianet.org/kyrgyzstan-president-signs-new-constitution-into-law>
- European Parliament. (2020). *Another revolution in Kyrgyzstan?* Retrieved დეკემბერი 16, 2021, from [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2020/659300/EPRS_ATA\(2020\)659300_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2020/659300/EPRS_ATA(2020)659300_EN.pdf)

- Furlong, R. (2020, ოქტომბერი 4). *Videos Show Apparent Vote-Buying In Kyrgyz Elections*. Retrieved დეკემბერი 16, 2021, from <https://www.rferl.org/a/videos-show-apparent-vote-buying-in-kyrgyz-elections-/30874657.html>
- Golovnina, M. (2010, აპრილი 16). *Kyrgyz president formally resigns after turmoil*. Retrieved დეკემბერი 15, 2021, from Reuters: <https://www.reuters.com/article/us-kyrgyzstan-unrest-idUSTRE6363CR20100416>
- Helf, G. (2020, ოქტომბერი 8). *In Kyrgyzstan, It's Easier to Start a Revolution than to Finish It*. Retrieved დეკემბერი 17, 2021, from <https://www.usip.org/publications/2020/10/kyrgyzstan-its-easier-start-revolution-finish-it>
- Human Rights Watch. (2021). *Kyrgyzstan Events of 2021*. Retrieved from <https://www.hrw.org/world-report/2022/country-chapters/kyrgyzstan>
- Human Rights Watch. (2021, მაისი 3). *Kyrgyzstan: Proposed Legal Changes Threaten Political Dissent*. Retrieved დეკემბერი 17, 2021, from <https://www.hrw.org/news/2021/05/03/kyrgyzstan-proposed-legal-changes-threaten-political-dissent>
- Imanaliyeva, A., & Leonard, P. (2021, ნოემბერი 28). *Kyrgyzstan: Suspect vote-count bungling casts shadow over election*. Retrieved დეკემბერი 17, 2021, from <https://eurasianet.org/kyrgyzstan-suspect-vote-count-bungling-casts-shadow-over-election>
- Marat, E. (2010, იანვარი 15). *Kyrgyzstan Boosts Cooperation With China*. Retrieved დეკემბერი 15, 2021, from <https://jamestown.org/program/kyrgyzstan-boosts-cooperation-with-china/>
- Nichol, J. (2010, ივნისი 15). *The April 2010 Coup in Kyrgyzstan and its Aftermath: Context and Implications for U.S. Interests*. Retrieved დეკემბერი 16, 2021, from <https://sgp.fas.org/crs/row/R41178.pdf>
- Pannier, B. (2021, ნოემბერი 28). *Five Takeaways From The Kyrgyz Parliamentary Elections*. Retrieved დეკემბერი 17, 2021, from Radio Liberty: <https://www.rferl.org/a/kyrgyzstan-elections-five-takeaways-pannier/31584007.html>
- Poverty Data: Kyrgyz Republic*. (2020). Retrieved from <https://www.adb.org/countries/kyrgyz-republic/poverty>
- Putz, C. (2021, მარტი 3). *Kyrgyzstan Tumbles in Freedom of the World Ranking*. Retrieved დეკემბერი 17, 2021, from <https://thediplomat.com/2021/03/kyrgyzstan-tumbles-in-freedom-of-the-world-ranking/>

- Putz, C. (2021, ოქტომბერი 6). *Kyrgyzstan: A Year Since October 2020*. Retrieved დეკემბერი 16, 2021, from <https://thediplomat.com/2021/10/kyrgyzstan-a-year-since-october-2020/>
- Putz, C. (2021, დეკემბერი 2). *Mob Accosts Kyrgyz Opposition Politician Tekebayev*. Retrieved დეკემბერი 17, 2021, from <https://thediplomat.com/2021/12/mob-accosts-kyrgyz-opposition-politician-tekebayev/>
- Radio Free Europe. (2017, აგვისტო 21). *Kyrgyz PM Jeenbekov Resigns To Run For President*. Retrieved დეკემბერი 16, 2021, from <https://www.rferl.org/a/kyrgyzstan-prime-minister-resigns-run-for-president/28688058.html>
- Radio Liberty. (2021, აგვისტო 27). *Kyrgyz President Signs Bill On Changes To Electoral Law*. Retrieved დეკემბერი 17, 2021, from <https://www.rferl.org/a/kyrgyzstan-japarov-electoral-changes/31431056.html>
- Reuters. (2019, აგვისტო 13). *Kyrgyz ex-president arrested, accused of coup plan- state media*. Retrieved დეკემბერი 16, 2021, from <https://www.reuters.com/article/uk-kyrgyzstan-atambayev-idUKKCN1V30PA?edition-redirect=uk>
- Reuters. (2020, ოქტომბერი 5). *Kyrgyz police use teargas, water cannon to disperse protesters*. Retrieved დეკემბერი 17, 2021, from <https://www.reuters.com/article/us-kyrgyzstan-protests-idUSKBN26Q29R>
- RFE/RL. (2021, ნოემბერი 29). *Kyrgyz Opposition Protests Against Parliamentary Election Results, Citing Alleged Fraud*. Retrieved დეკემბერი 17, 2021, from Radio Liberty: <https://www.rferl.org/a/kyrgyzstan-parliamentary-vote-rally-protest-fraud/31585124.html>
- The World Bank. (2020). *The World Bank in the Kyrgyz Republic*. Retrieved დეკემბერი 16, 2021, from <https://pubdocs.worldbank.org/en/189651492011105317/mpo-kgz.pdf>